

YH2

Taloustieto

<https://areena.yle.fi/1-3929552>

Taloustiede

- tutkii yhteiskunnallisten ilmiöiden taloudellisia аспекteja
  - ihmiskuntaa arkipäiväisissä askareissaan
  - kohteena yksilön ja yhteiskunnan suhde
- tutkii, selittää ja ennustaa taloudellisia ilmiöitä
- Kuinka talous toimii, miksi toimii niin ja kuinka talous voi toimia?
- **jakautuu kahteen tutkimuskohteeseen;**

Mikrotaloustiede

- yksittäisten taloudenpitäjien toiminta (ihmiset, yritykset)
- miten yksittäiset markkinat päätyvät tasapainoon

KOTITALOUDET

- Ostopäätökset

YRITYKSET

- Tuotteiden hinnoittelu
- Vastaavat kysyntään

Makrotaloustiede

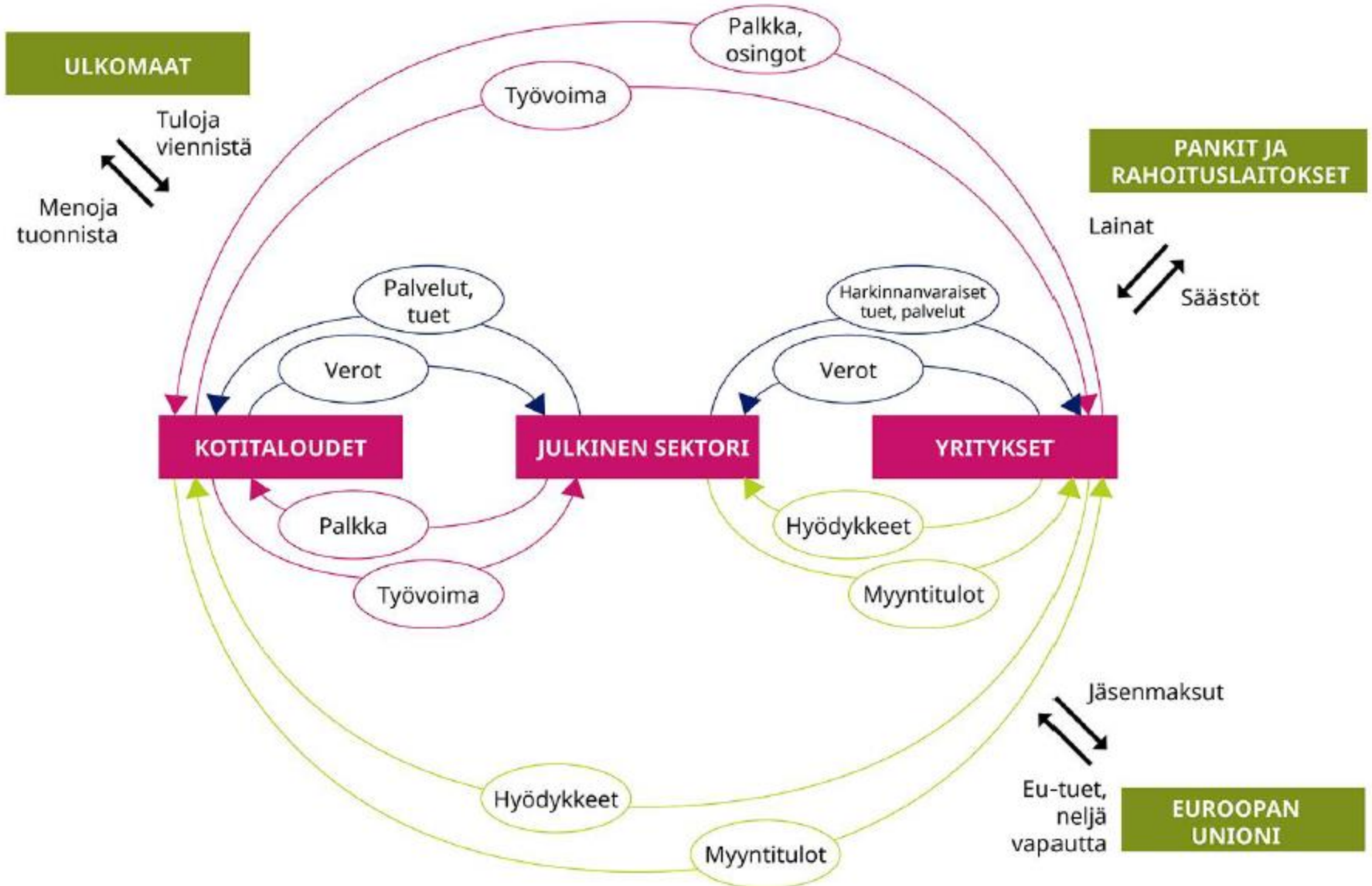
- kokonaistalouden häiriöt ja niiden poistaminen
- taloudellisen kasvun ja suhdannevaihteluiden ongelmat

KOKONAIS- TALOUDELLISET ILMIÖT

- työllisyys
- kokonaistuotanto
- yleinen hintataso

Kansantalouden kiertokulku (vuorovaikutus)

Mitä tapahtuisi, jos kotitaloudet säästäisivät kaikki tulonsa?

- **Kysyntä heikkenisi ja tuotanto supistuisi.**
- **Tuotannon supistuminen merkitsisi yritysten kannattavuuden heikentymistä, työttömyyden kasvua ja valtion verotulojen pienentymistä.**
- **Toisaalta rahoituslaitoksiin virtaisi rahaa ja sijoittaminen ylipäättään voimistuisi.**

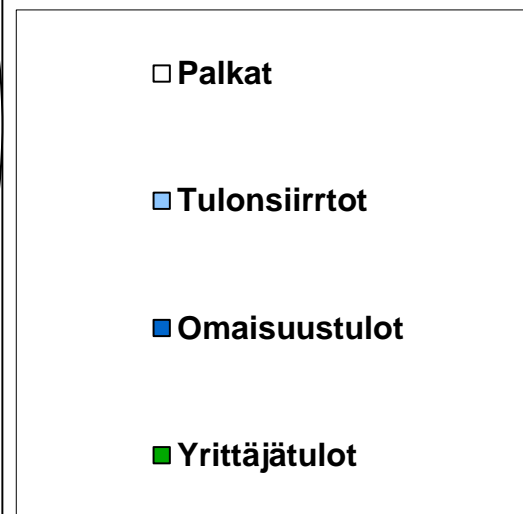
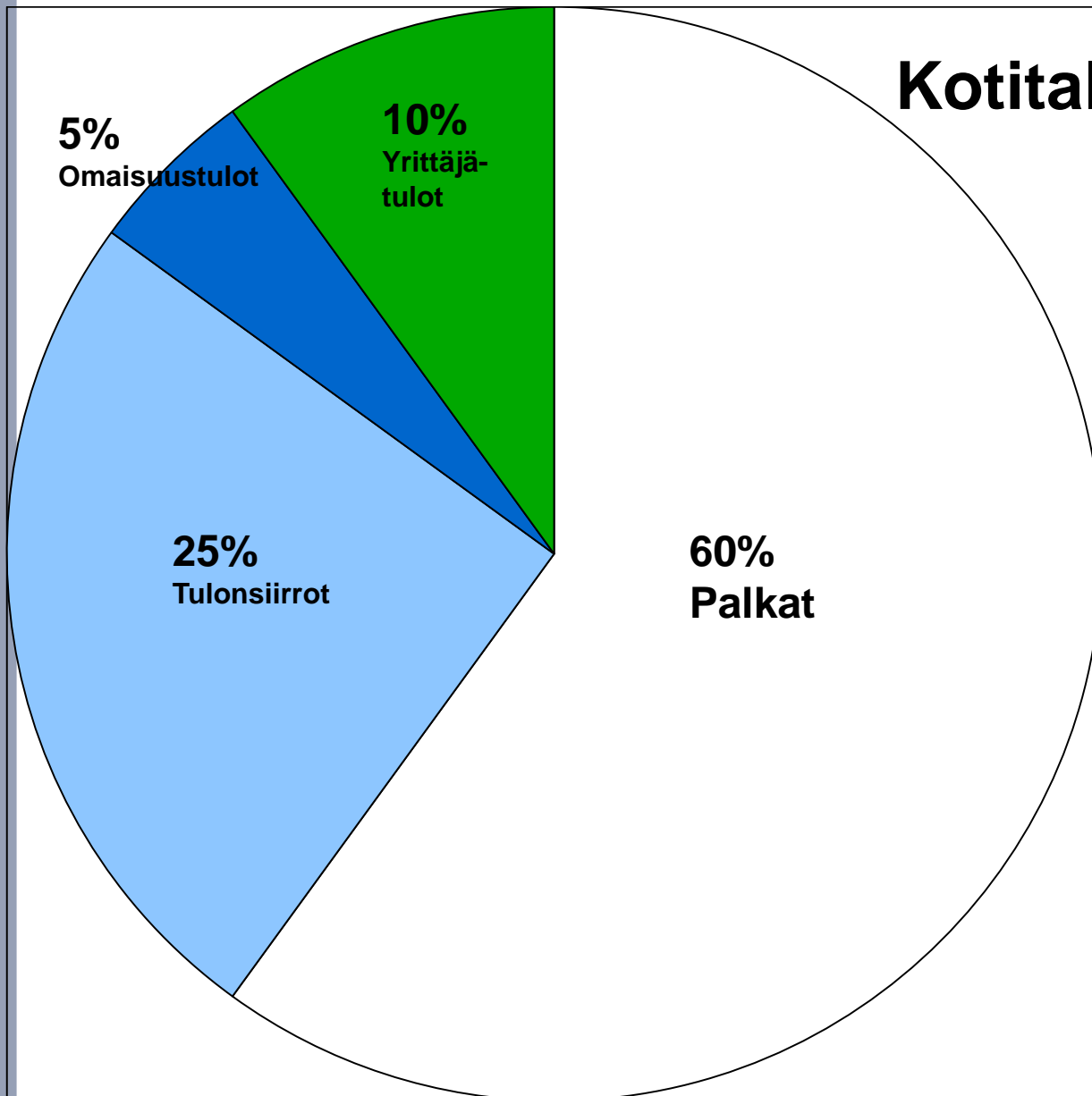
Mitä tapahtuisi, jos ostaisimme pelkästään ulkomaisia tavaroita?

- **Kotimaassa valmistettujen hyödykkeiden määrä supistuisi.**
- **Raha virtaisi pois Suomen kansantaloudesta ulkomaille.**
- **Suomalaisten yritysten tuotanto supistuisi, niiden kannattavuus heikkenisi ja jos niiden tuottamalla hyödykkeillä ei ole kysyntää, ne ajautuisivat konkurssiin.**
- **Työttömyys maassa lisääntyisi ja valtion verotulot pienenisivät.**

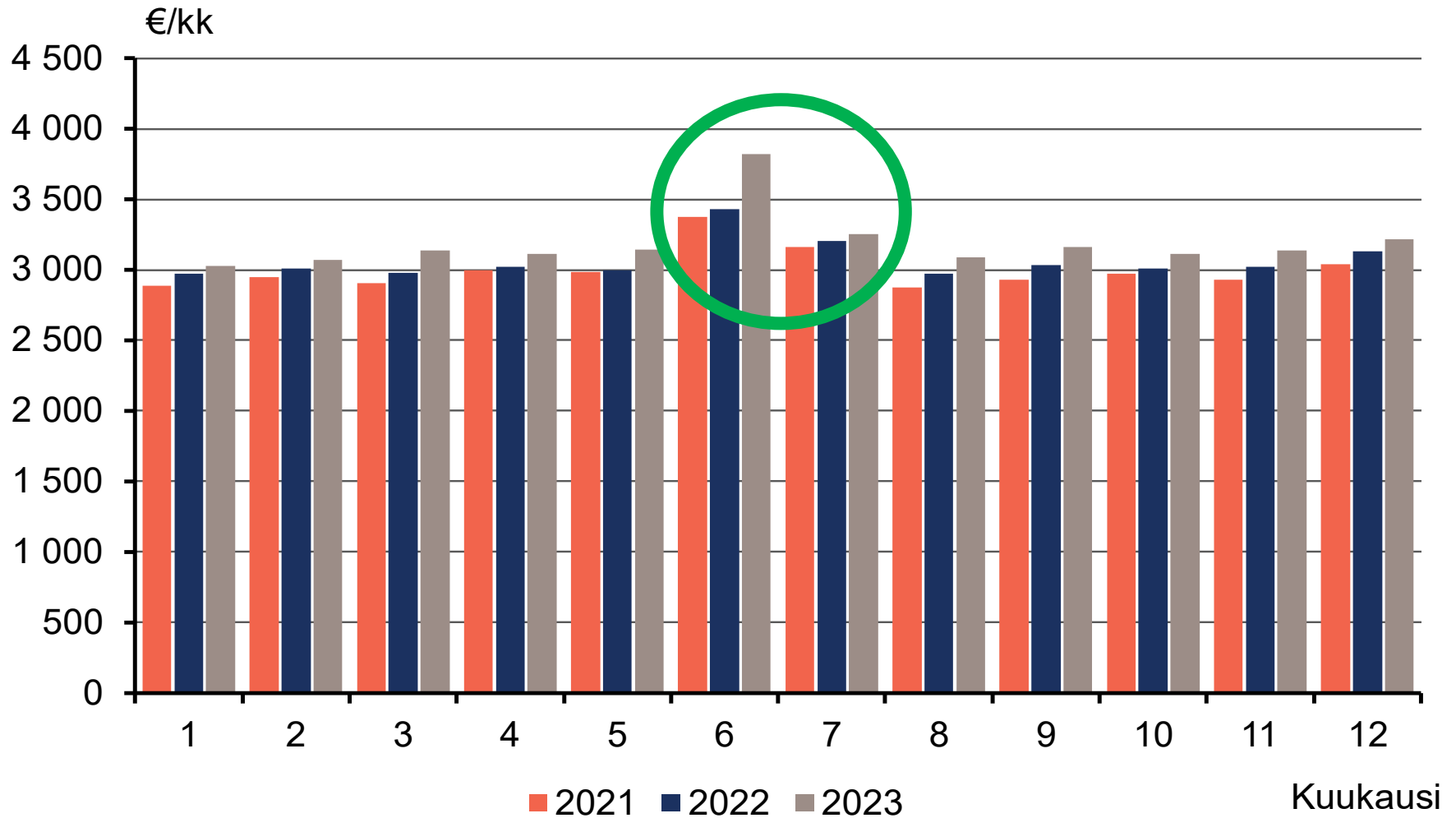
Miten kiertokulkuun vaikuttaa, jos yritykset irtisanovat työntekijöitä?

- **Työttömyys lisääntyy ja työttömien tulo-tason lasku supistaisi kulutuskysyntää.**
- **Kysynnän lasku saattaisi johtaa kierteeseen: pienentyvä kysyntä vähentäisi tuotantoa ja lisääisi työttömyyttä, mikä puolestaan alentaisi kysyntää jne.**
- **Valtion verotulot pienenisivät, mikä heikentäisi sen mahdollisuuksia lisätä kysyntää.**
- **Valtion tulonsiirroista aiheutuvat menot kasvaisivat.**

Kotitalouksien tulot

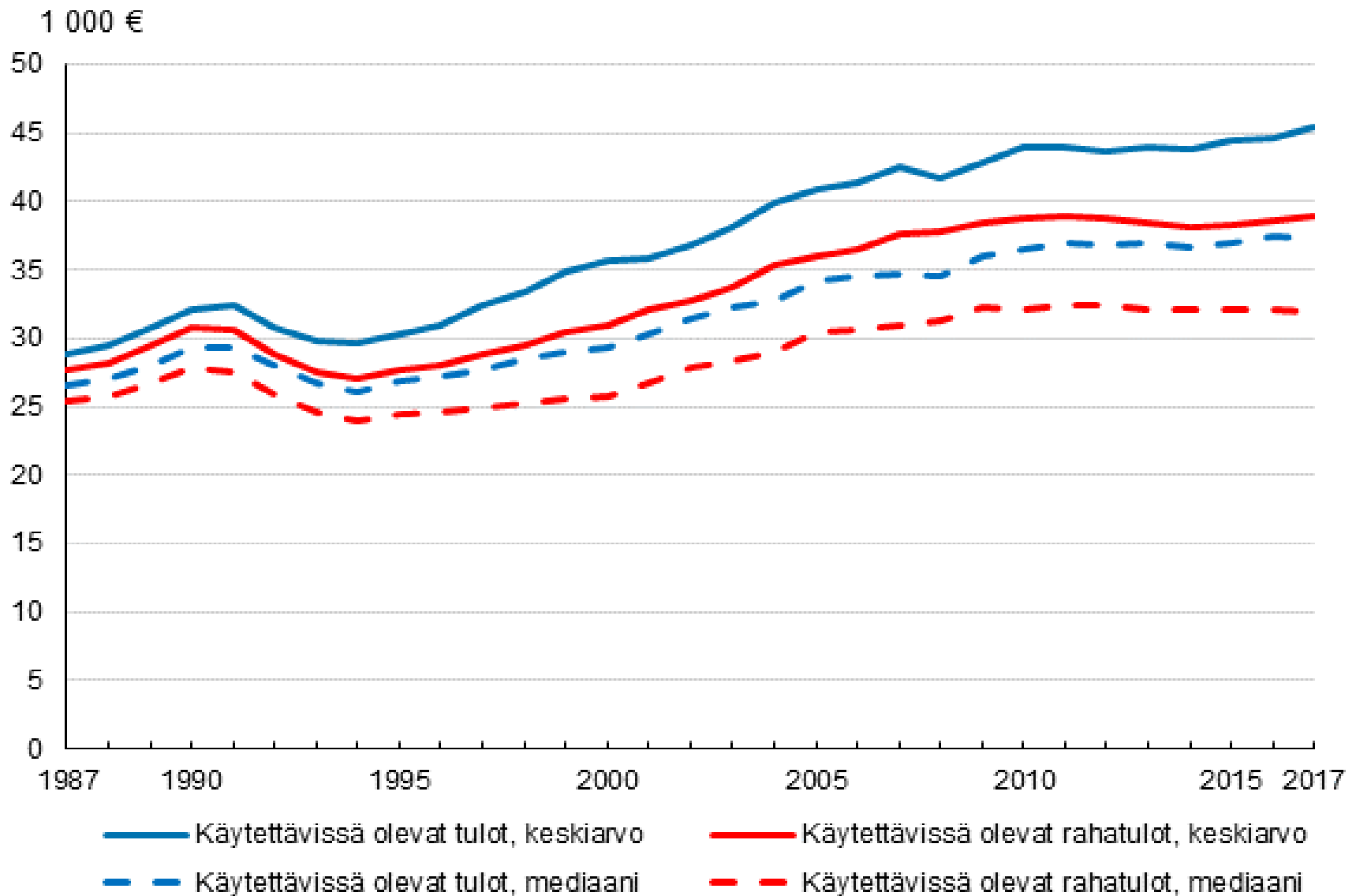
Palkka- ja palkkiotulojen mediaani kuukausittain 2021-2023

Kotitalouksien tulot

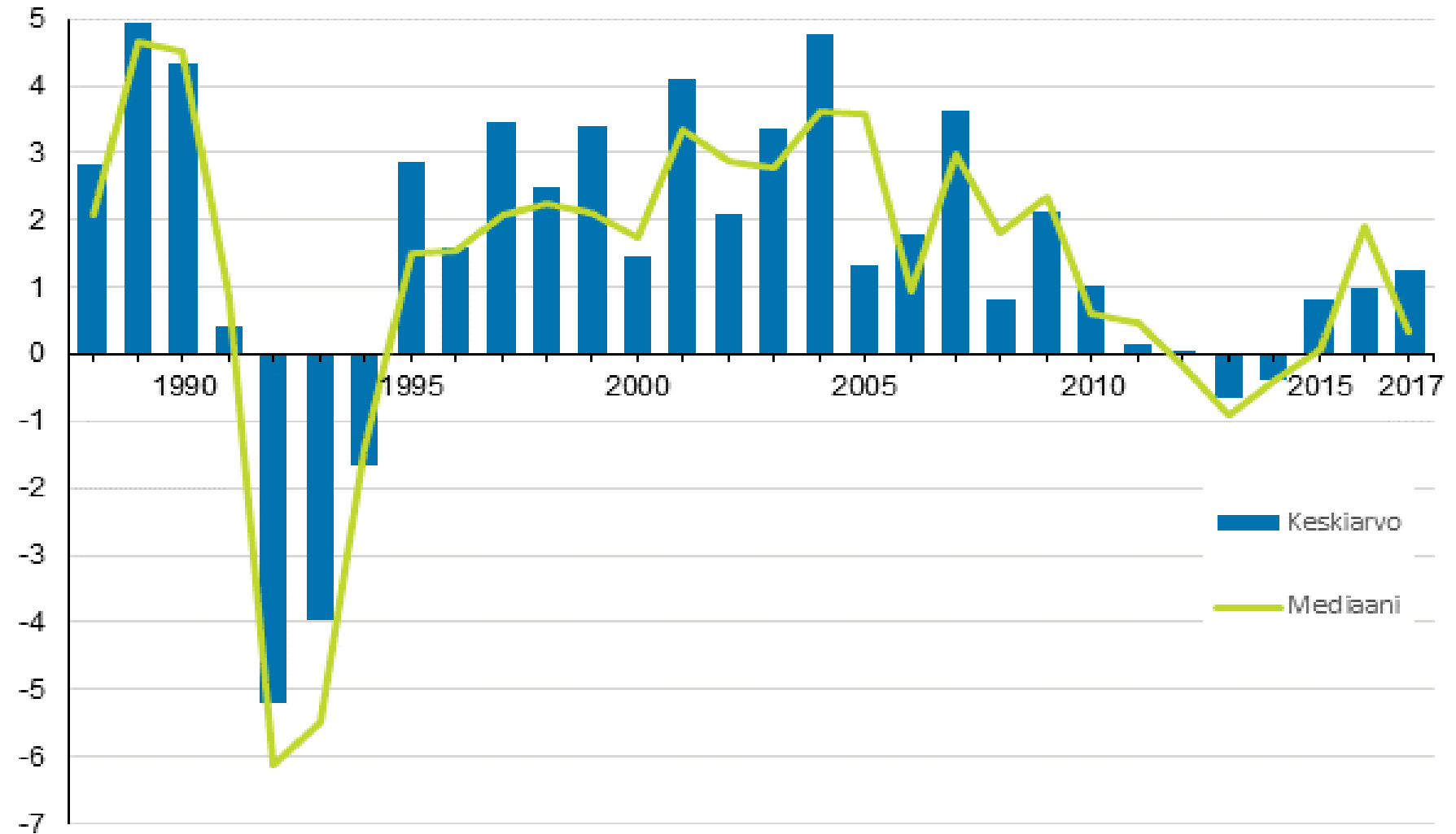
- Vuonna 2023 suomalaisten palkka- ja palkkiotulojen mediaani oli 3 215 euroa kuukaudessa joulukuussa, mikä oli 2,6 % enemmän kuin vuotta aiemmin. STAT.FI
- Eläketurvakeskuksen mukaan palkansaajien mediaaniansio oli 3 105 euroa kuukaudessa vuonna 2023, mikä on 4,1 % enemmän kuin edellisvuonna.

Kotitalouksien tulot

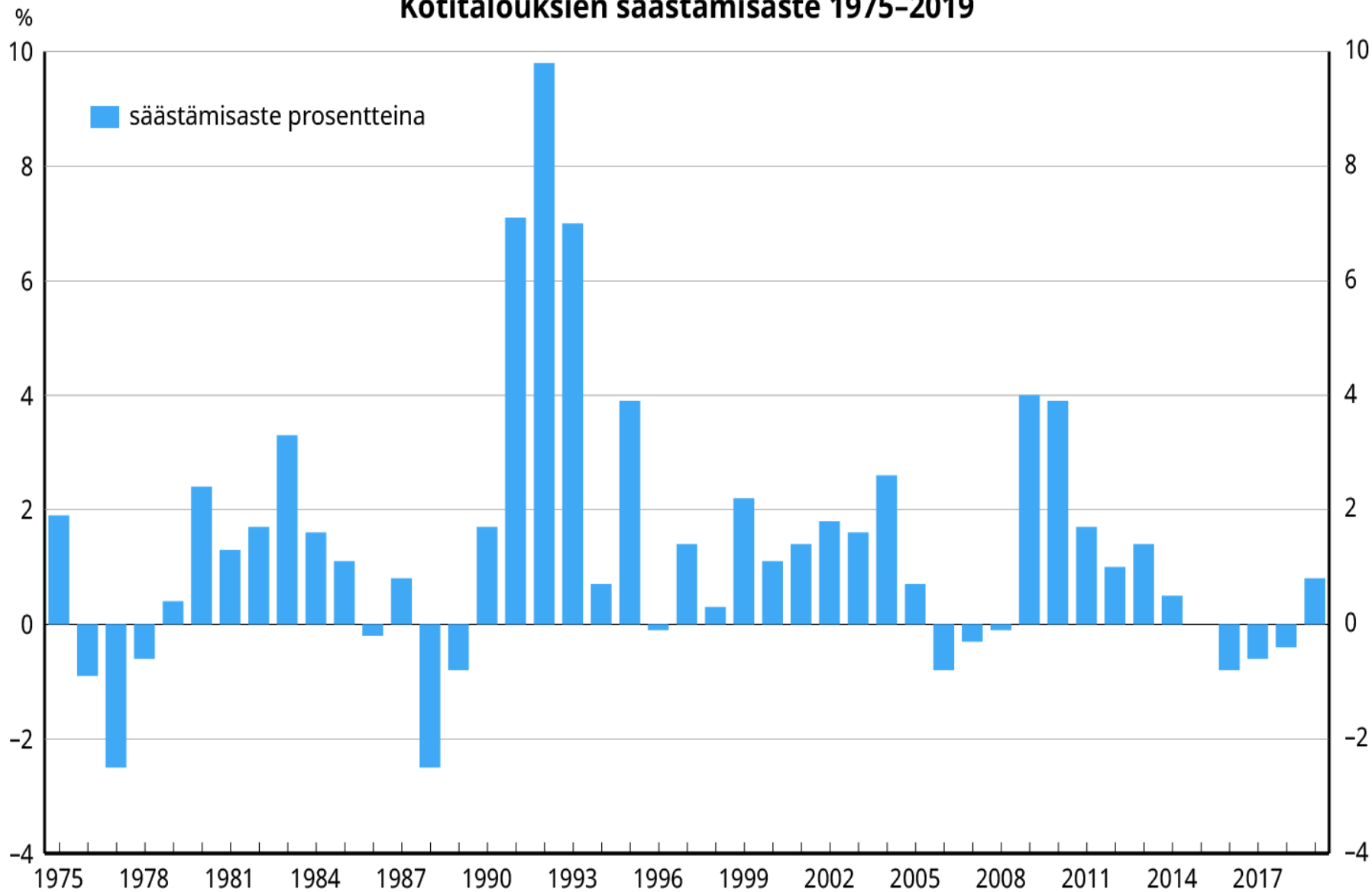

Kotitalouksien tulot, muutos

vuosimuutos, %

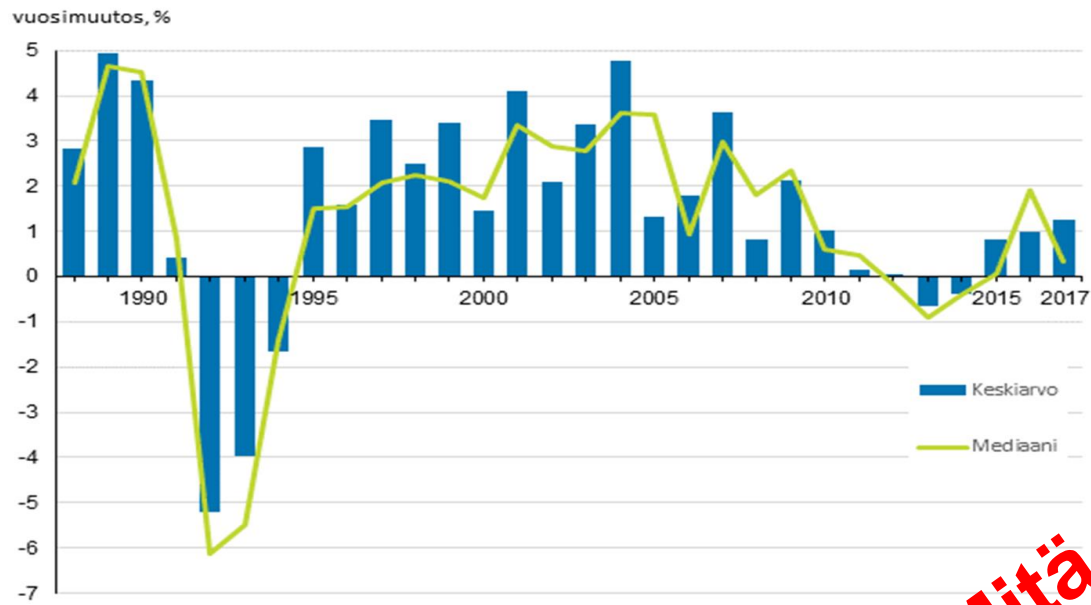

Kotitalouksien säästämistä 1975-2019

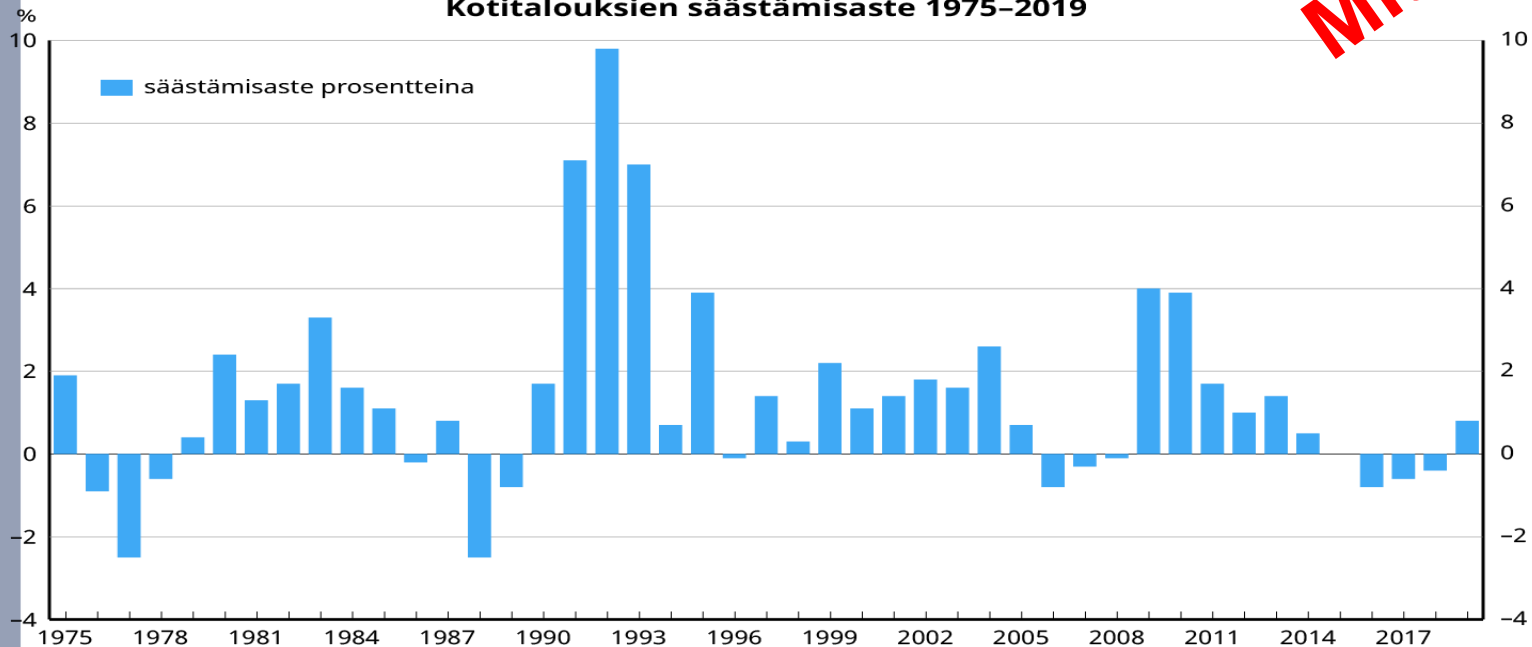
Lähde: Kansantalouden tilinpito/Tilastokeskus

© Studeo

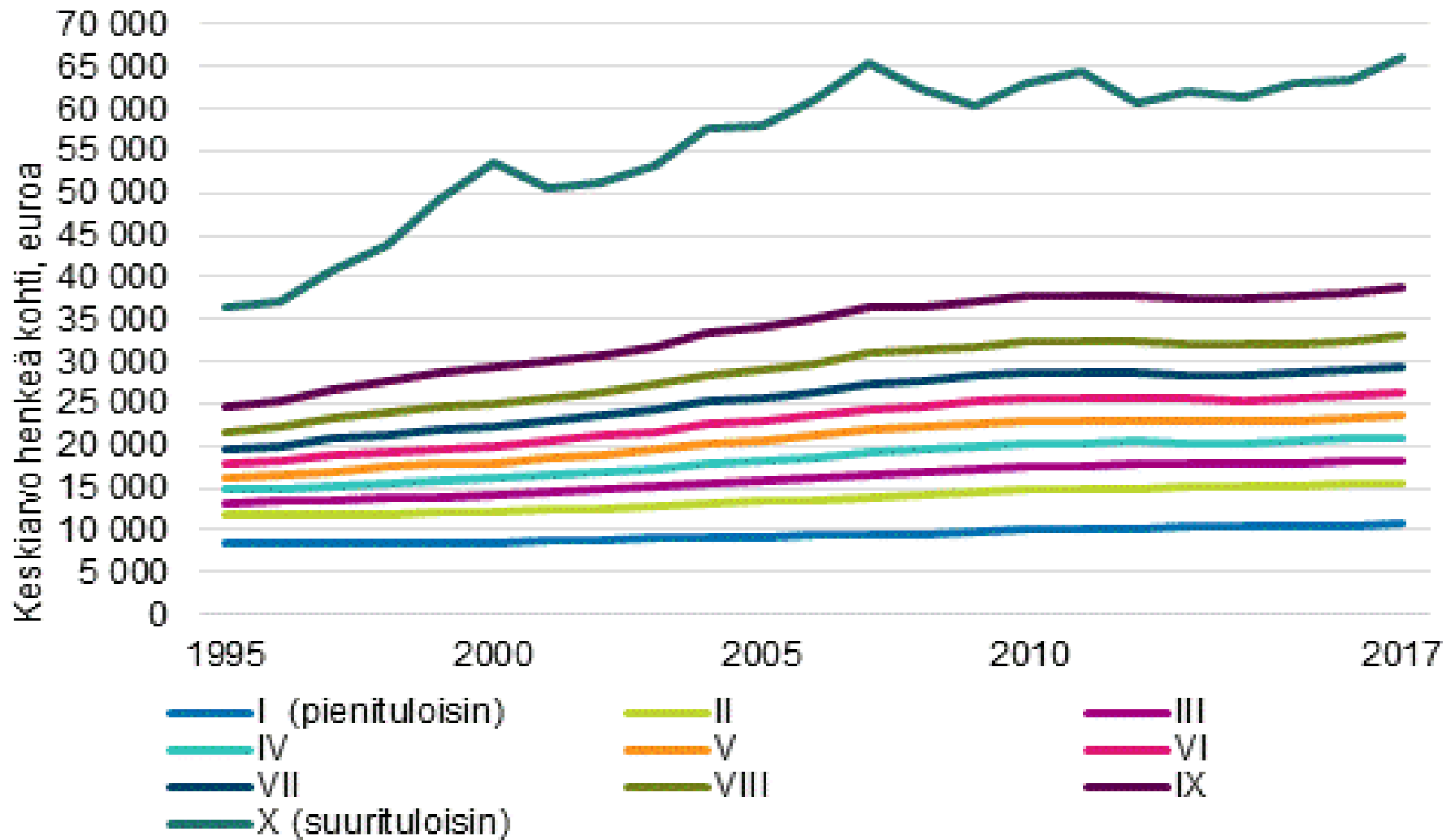
Kotitalouksien säästämisaste 1975–2019

Mitä huomaat?

Lähde: Kansantalouden tilinpito/Tilastokeskus

© Studeo

Kaikkien tulot nousseet!

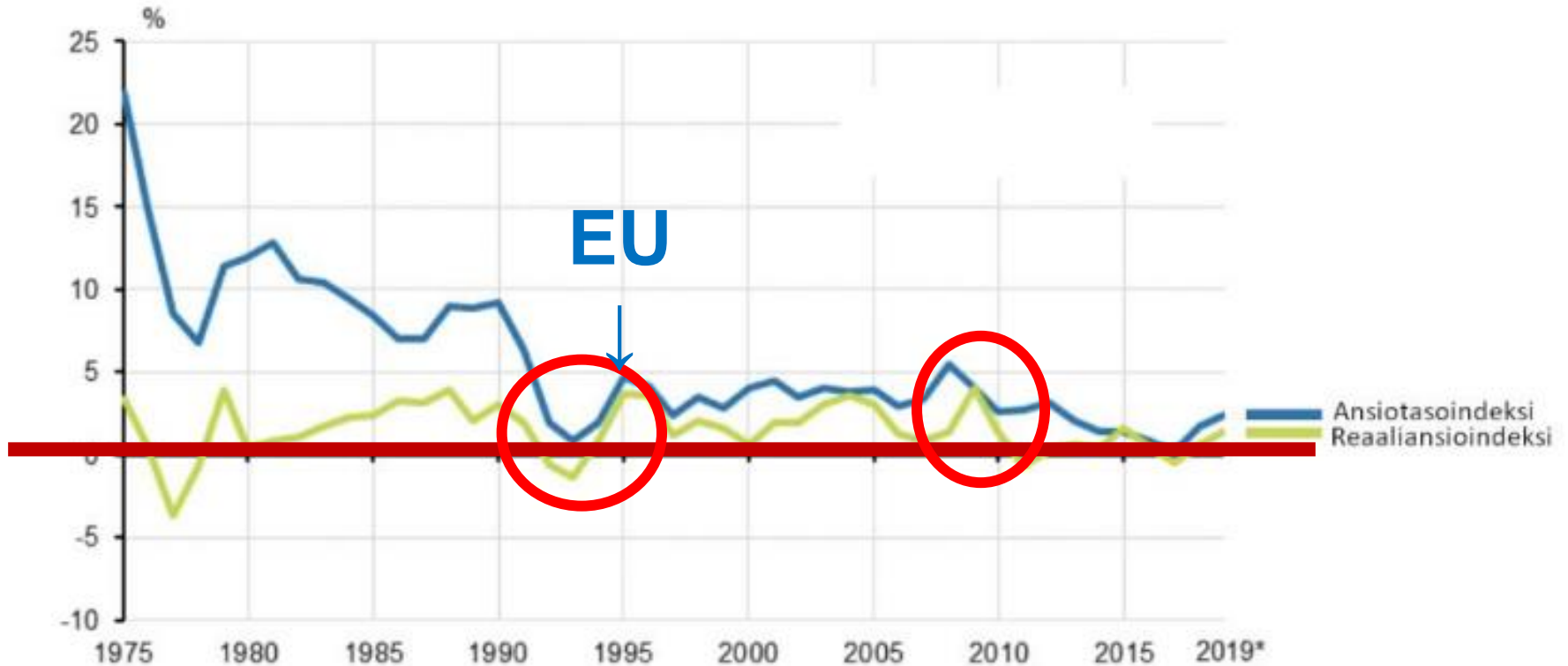
Pienituloisten vähiten – suurituloisten eniten.

Mikä voisi selittää tuloerojen kasvua?

- Yleinen elintason nousu (länsimaissa) ei jakaudu tasaisesti.
- Pääomien tuotot ovat kehittyneet paremmin kuin palkkatulot.
  - Lisäksi pääomatulojen alhainen verotus houkuttelee siirtämään tuloja pääomatuloiksi.
- Yhteiskunnat eivät pysty verotuksen avulla pitämään tuloeroja pieninä.
- Länsimaissa työttömyys on yksi suurimpia tuloerojen aiheuttajia.
- Työttömyyden taustalla ovat rakennemuutokset, globalisaatio ja useat peräkkäiset talouden taantumakaudet.

Ansiotaso- ja reaaliansioindeksin vuosimuutoksia

Ansiotasoindeksin keskimääräiset vuosimuutokset

* ennakkotieto

Lähde: Tilastokeskus, Ansiotasoindeksi

Ansiotaso- ja reaaliansioindeksin vuosimuutoksia

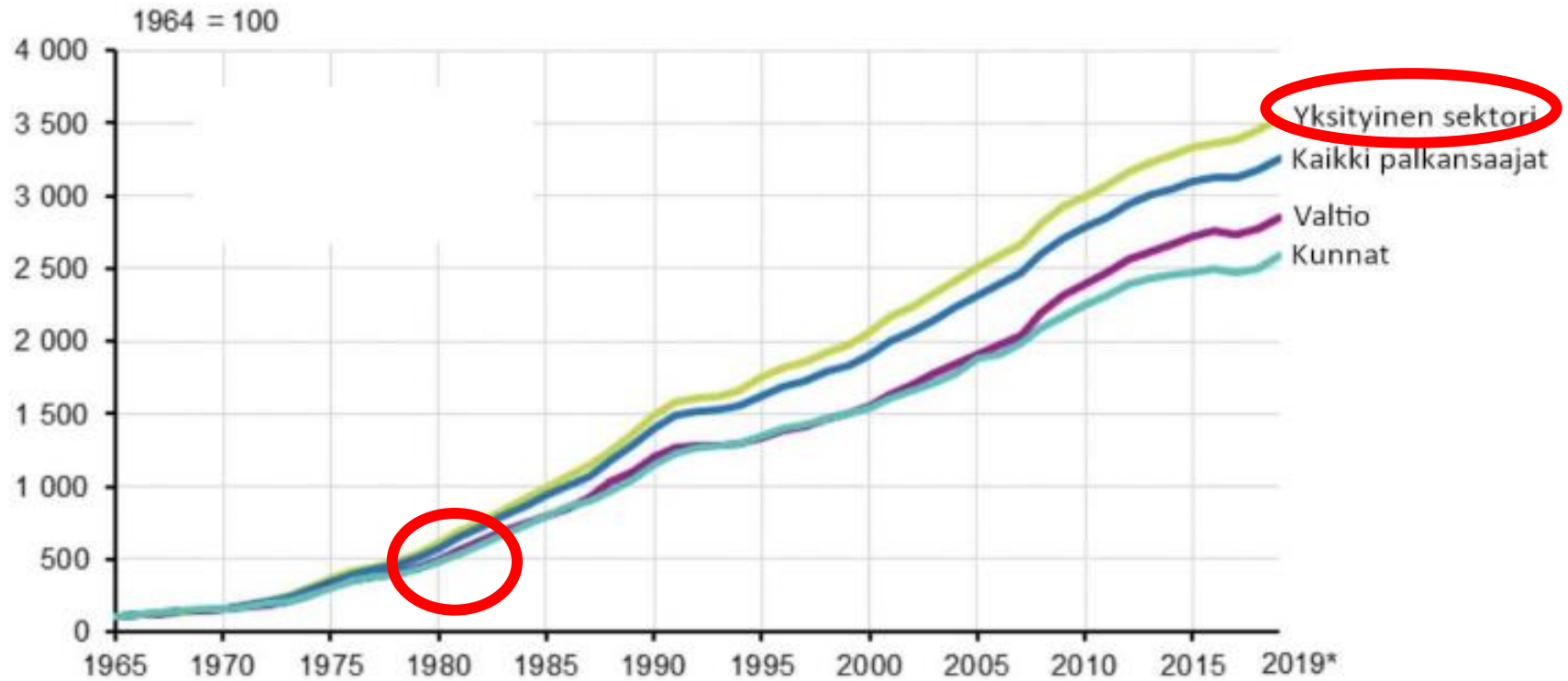
Kuvio 8. A:

- 1970- ja 1980-luvuilla ansiotasoindeksin nimellinen kasvu oli nopeaa.**
- Kasvu pieneni 1990- l ja edelleen 2000-l.**
- Reaaliansiot ovat kasvaneet nimellisiä ansioita hitaammin.**
- Reaaliansiot eivät ole kasvaneet juuri ollenkaan 2010-l.**
- Ero nimellisten ja reaaliansioiden kasvun välillä oli suurempi 1970- ja 1980-l kuin myöhemmin.**

Ansiotaso- ja reaaliansioindeksin vuosimuutoksia

8.B Kuvio: Palkansaajien ansiotasoindeksi työnantajasektorin mukaan

Palkansaajien ansiotasoindeksi työnantajasektorin mukaan

* ennakkotieto

Lähde: Tilastokeskus, Ansiotasoindeksi

Ansiotaso- ja reaaliansioindeksin vuosimuutoksia

Kuvio 8. B:

- Kaikkien työnantajasektorien työntekijöiden ansiot ovat nousseet paljon.**
- Ansioiden kasvu nopeutui 1980-luvulta lähtien.**
- Eniten ansiot ovat nousseet yksityisellä sektorilla, vähiten kunnilla.**
- Yksityisen sektorin ansiot ovat nousseet julkista sektoria enemmän 1980-luvulta lähtien.**

Ansiotas- ja reaaliansioindeksin vuosimuutoksia

8.C Tilasto: Kokonaisansiot työnantajasektorin mukaan 2018

Kokonaisansiot työnantajasektorin mukaan 2018

Työnantajasektori	Kokonaisansion mediaani, €/kk			Kokoaikaiset palkansaajat
	Yhteensä	Miehet	Naiset	
Yksityinen	3 162	3 381	2 862	959 310
Kunta	2 812	3 206	2 751	362 790
Valtio	3 718	4 019	3 307	67 741
Yhteensä	3 079	3 398	2 827	1 389 841

Lähde: Tilastokeskus, Palkkarakenne

Ansiotaso- ja reaaliansioindeksin vuosimuutoksia

Kuvio 8. C:

- Valtiolla mediaanitulot ovat korkeimmat, kunnilla matalimmat.**
- Kaikilla sektoreilla miesten tulot ovat korkeammat kuin naisten.**
- Hyvässä vastauksessa kokelas on käsitellyt joitain selityksiä tilastoista tekemilleen havainnoille:**
  - 1970- ja 1980-luvuilla nimellisen ja reaalisten ansioiden eroa selittää voimakas inflaatio.**
  - Suomen EU-jäsenyyden ja euron käyttöönoton seurauksena inflaatio laski.**

Ansiotaso- ja reaaliansioindeksin vuosimuutoksia

- **Palkansaajien ansiotaso yksityisellä sektorilla on noussut nopeammin kuin julkisella sektorilla.**
  - Teollisuudessa ja eräillä palvelualoilla tuottavuuden kasvaessa palkkoja on nostettu enemmän kuin julkisella sektorilla, missä työtehtävät ovat erityyppisiä; ne eivät esim. useinkaan ole automatisoitavissa.
- **Finanssikriisin jälkeen ansioiden nousu kunnissa on ollut hitaampaa kuin valtiolla.**
  - Julkisen sektorin kestävyysvaje!

Ansiotaso- ja reaaliansioindeksin vuosimuutoksia

- **Sukupuolikohtaisia ansioeron selityksiä:**
  - Naisia työskentelee enemmän matalapalkkaisilla aloilla, erityisesti kunnissa.
  - Naisten suurempi hoivavastuu kotona vaikuttaa naisten ura- ja ansiokehitykseen.
  - Miehet työskentelevät naisia useammin johtotehtävissä.

Ansiotaso- ja reaaliainsioindeksin vuosimuutoksia

Vuosi 2025 on melko lähellä, joten mitään merkittäviä muutoksia ei välttämättä tapahdu!

- Voidaan esim. pohtia työn tuottavuuskehitystä sekä tulevaa inflaatiokehitystä ja sen vaikutuksia reaaliainsioiden muutokseen.**
- Ansiotasoindeksin kehitykseen vaikuttavana tekijänä voidaan pohtia työehtosopimusten merkitystä työmarkkinoilla tulevaisuudessa.**

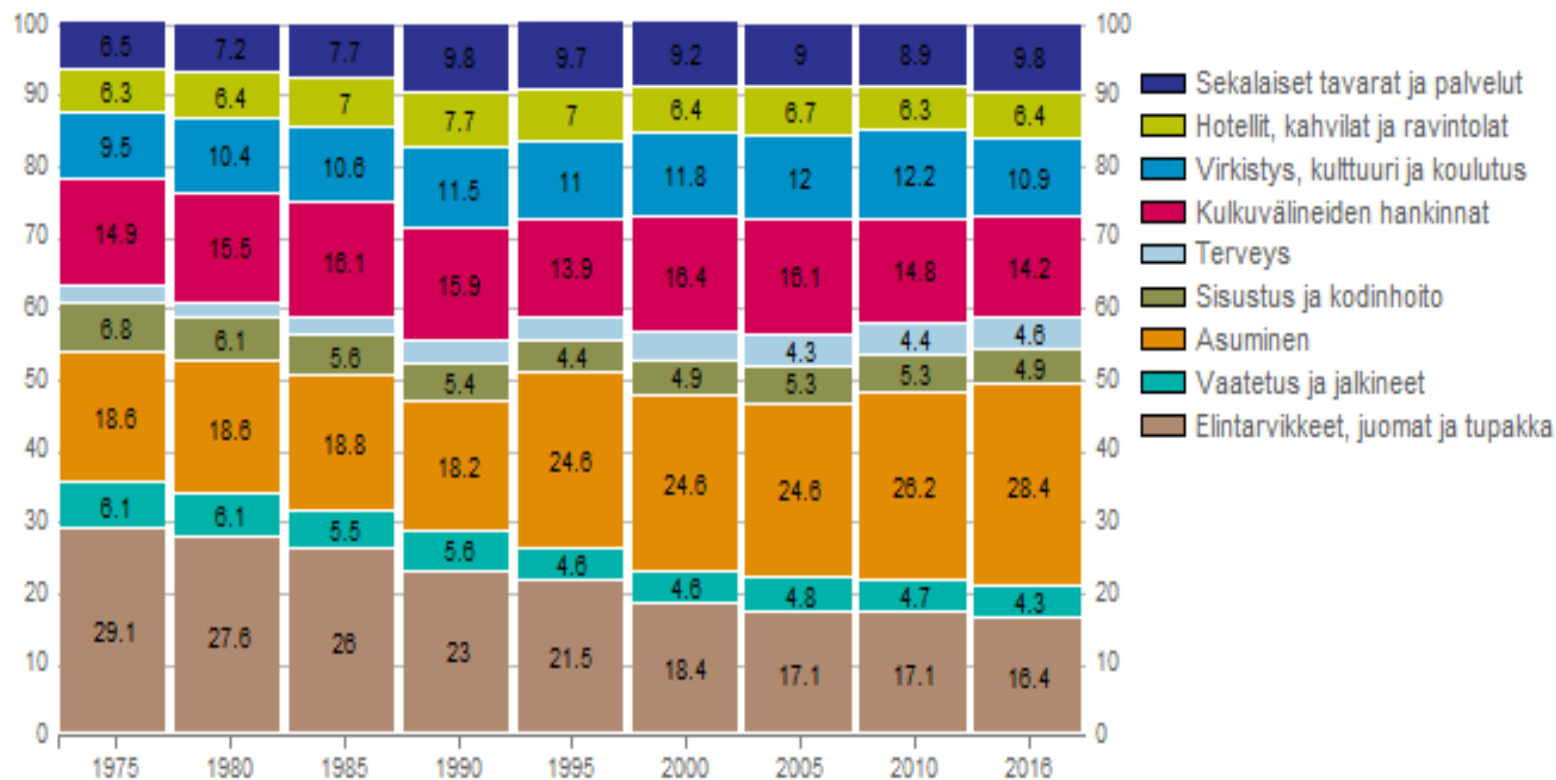
Ansiotas- ja reaaliansioindeksin vuosimuutoksia

- Aineiston 8.B pohjalta voidaan pohtia, kuinka yksityisen sektorin matalapalkkaisten töiden osuus kehittyy ja miten se vaikuttaa ansiotasokehitykseen.**
- Aineiston 8.C pohjalta voidaan pohtia esim. miesten ja naisten palkkatasojen eroon vaikuttavia seikkoja, kuten naisten koulutustason nopeampaa nousua.**

Tulopolitiikka koskee palkkoja ja työehtoja

- **Nimellisansio = työnantajan maksama palkka**
  - **Bruttopalkka = nimellisansio + luontoisedut**
  - **Nettopalkka = bruttopalkka – verot (tulee tilille)**
  - **Reaaliansio = palkka - inflaatio (=kuluttajahintojen nousu)**
    - Jos nimellispalkkoja korotetaan viidellä prosentilla ja inflaatio on kolme prosenttia, reaaliensiot nousevat kaksi prosenttia.
- **Palkansaajan ostovoima = hyödykkeiden määrä, minkä palkalla saa!**
- Huomioi nimellispalkan ja inflaation lisäksi tuloverotuksen vaikutuksen nettopalkkaan.
- **Palkansaajan reaalinen ostovoima kasvaa, jos hän voi nettopalkallaan ostaa aiempaa enemmän hyödykkeitä. Silloin tilille tulevan nettopalkan muutos on suurempi kuin inflaatio.**

Yksityiset kulutusmenot käyttötarkoituksen mukaan

Kotitalouksien kulutusmenot

Ped Janet:

1. Tee parin kanssa lista eri tuoteryhmistä, joissa havaitsette tapahtuneen selvää muutosta.
2. Pohtikaa, mistä muutos johtuu.

Kotitalouksien kulutusmenot

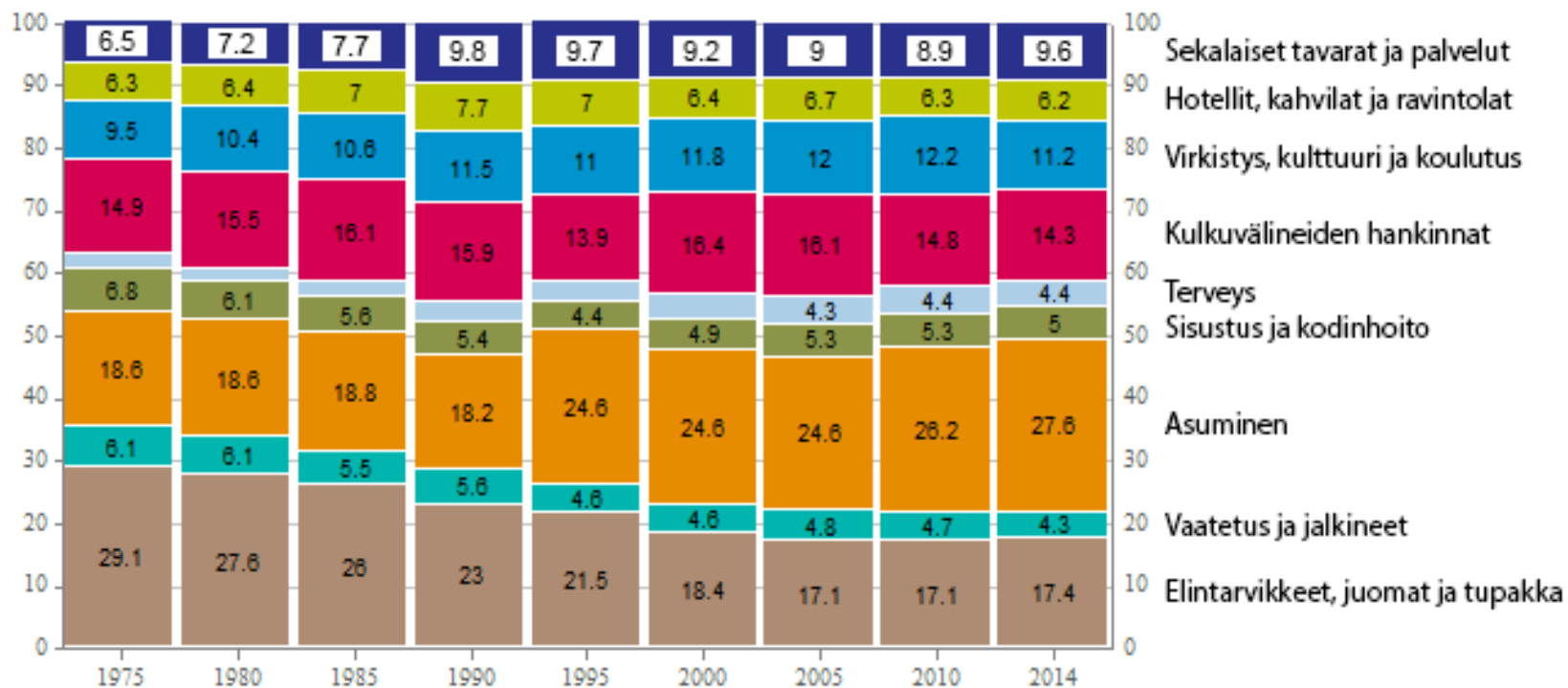
Kuvio esittää yksityisten kulutusmenojen rakenteen muutoksen Suomessa vuosina 1975–2014.

Luvut kertovat, kuinka monta prosenttia kotitalouksien menoista käytettiin eri tarkoituksiin.

- A. Minkä kulutusmenojen suhteellinen osuus kasvoi vuosina 1975–2014, minkä taas pieneni?
- B. Erittele, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet kuviossa näkyvään kehitykseen.
- C. Pohdi, miksi seuraavien kotitaloustyyppien kulutusmenojen rakenteet yleensä poikkeavat toisistaan:
  - kahden nuoren aikuisen ja alle kouluikäisen lapsen kotitalous
  - kahden työssäkäyvän keski-ikäisen kaupunkilaisen kotitalous
  - yhden hengen eläkeläistalous

Kotitalouksien kulutusmenot

Yksityiset kulutusmenot käyttötarkoituksen mukaan

Kotitalouksien kulutusmenot (A)

- **Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan suhteellinen osuus yksityisistä kulutusmenoista on ajanjaksolla vähentynyt eniten.**
  - **Sisustuksen ja vaatetuksen pienentynyt myös.**
- **Asumisen suhteellinen osuus menoista on kasvanut eniten.**
  - **Virkistykseen, kulttuurin ja koulutuksen meno-osuus on hivenen suurentunut.**
- **Muilta osin kulutusmenojen osuudet ovat pysyneet lähes ennallaan.**

Kotitalouksien kulutusmenot (B)

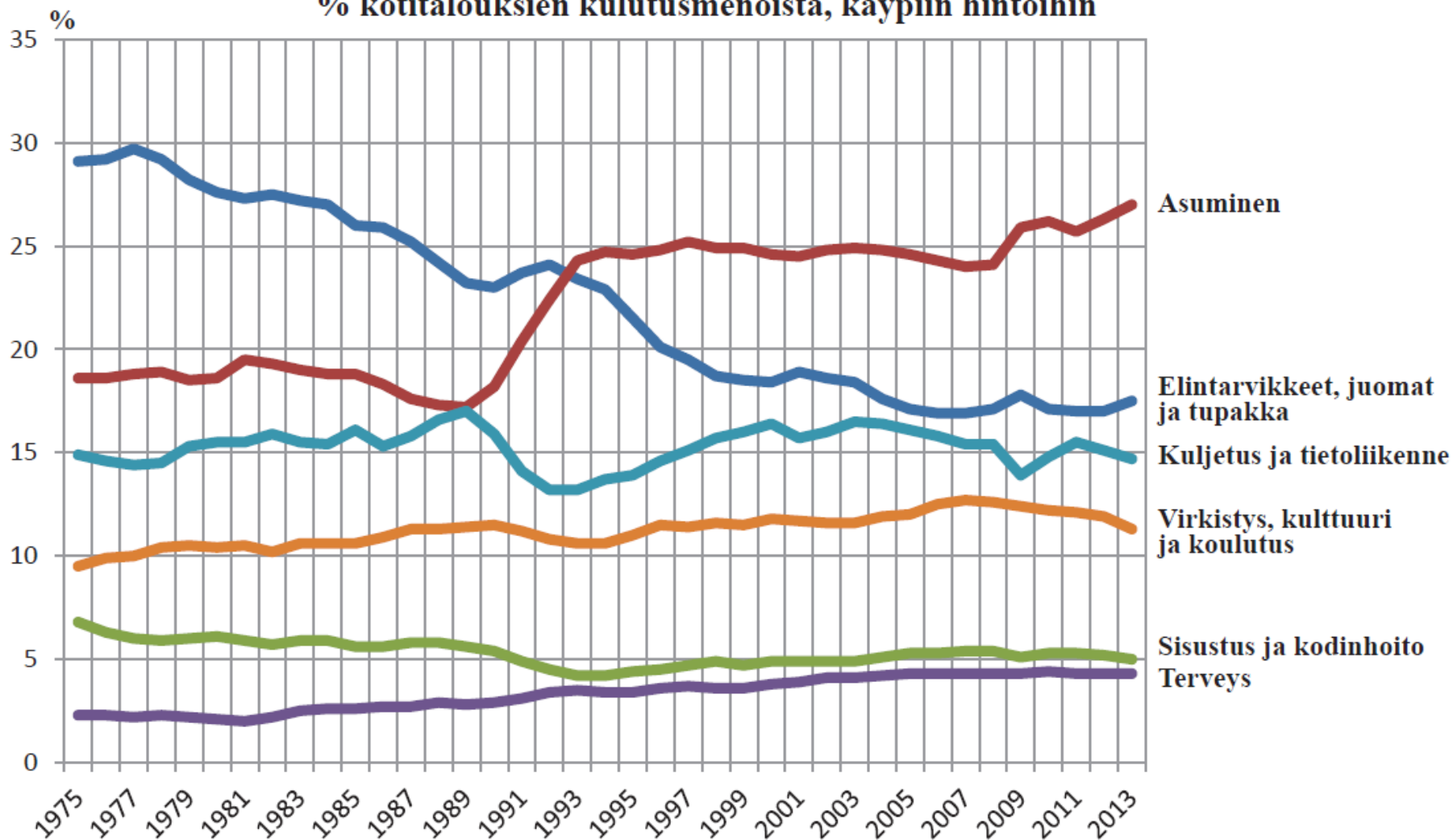
- Muutokset eivät ole absoluuttisia vaan suhteellisia!
- Asumismenojen suhteellinen osuus on noussut:
  - Asuntojen hinnat ovat nousseet, erityisesti pääkaupunkiseudulla ja kasvukeskuksissa.
  - Myös vaatimukset asumismukavuudesta ovat nousseet ja nykyään asunnot ovat paremmin varusteltuja kuin aikaisemmin.

Kotitalouksien kulutusmenot (B)

- **Peruselintarvikkeisiin sekä vaatetukseen ja jalkineisiin kulutetaan suhteessa aiempaa vähemmän.**
  - Yleinen elintason nousu ja käytettävissä olevien tulojen kasvu
  - Elintarvikkeiden ja vaatteiden hinnat ovat talouden globalisaation myötä myös laskeneet.
- Yleisen elintason nousu selittää myös sitä, että virkistykseen ja sekalaisiin tavaroihin ja palveluihin käytettävät tulot ovat suhteessa kasvaneet.

Kotitalouksien kulutusmenot käyttötarkoituksen mukaan 1975–2013

% kotitalouksien kulutusmenoista, käyppiin hintoihin

Lähde: Findikaattori.fi/Tilastokeskus

Kotitalouksien kulutusmenot (C)

- **Kotitalouksien tulotaso vaihtelee, mikä vaikuttaa välttämättömien kulutusmenojen osuuteen.**
- **Saman tyyppistenkin kotitalouksien välillä on suuria eroja kulutuksen suhteen riippuen siitä, kuuluuko kotitalous pieni- vai suurituloiseen ryhmään.**
- **Kotitalouksien kulutustarpeet vaihtelevat myös sen mukaan, minkä ikäisiä ihmisiä kotitalouteen kuuluu.**

Kotitalouksien kulutusmenot (C)

Keksi jokaiseen ihmisryhmään jokin selittävä tekijä:

- Nuoret aikuiset
- Lapsiperheet
- Keski-ikäiset kaupunkilaiset
- Yksin asuva eläkeläinen

Kotitalouksien kulutusmenot (C)

- Nuoret aikuiset ovat yleensä melko alussa omaa työuraansa, ja siksi heidän palkkatulonsa eivät ole yhtä korkeat kuin pidempään työelämässä olleilla.
- Pienten lasten perheillä on paljon lapsiin liittyviä kustannuksia, esim. päivähoitomaksut.
- Lapsiperheet eivät välttämättä käytä ravintola- ja kahvilapalveluita yhtä paljon kuin lapsettomat parit.
- Toisaalta he saattavat käyttää enemmän nimenomaan lapsiperheille suunnattuja palveluita.

Kotitalouksien kulutusmenot (C)

- Keski-ikäisten palkkataso on yleensä nuoria korkeampi eikä heillä välttämättä ole enää suuria asuntolainoja tai perheeseen liittyviä kuluja maksettavana.
- Kaupungeissa asuvat käyttävät enemmän palveluita, kuten ravintoloita ja kulttuuripalveluita.
- Peruselintarvikkeiden suhteellinen osuus kulutuksesta on puolestaan matala.

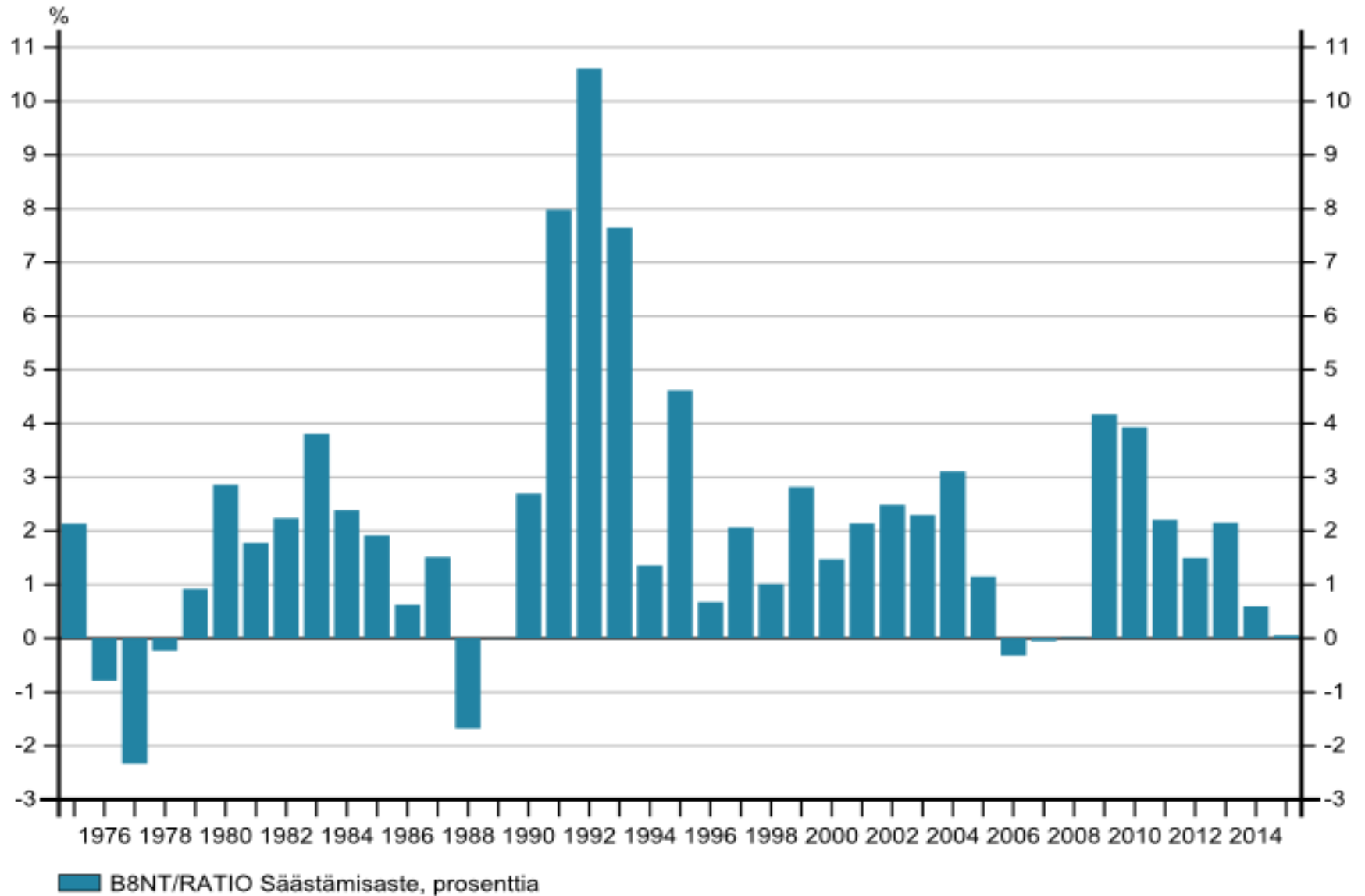
Kotitalouksien kulutusmenot (C)

- Yksin asuvan eläkeläisen tulotaso riippuu paljon siitä, kuinka suuri hänen eläkkeensä on.
  - Osa eläkeläisistä on hyvin pienituloisia, osa taas voi saada kohtalaisen hyvää työeläkettä.
- Yksin asuva käyttää tuloistaan yleensä suuremman osan asumiseen kuin yhdessä asuvat.
  - Toisaalta eläkeläisillä ei yleensä ole suurta asuntolainaa, mutta osa eläkeläisistä asuu vuokralla.
- Eläkeläiset saattavat käyttää enemmän rahaa terveyspalveluihin kuin muut ikäryhmät.
- Pienituloisella eläkeläisellä menee suhteessa enemmän rahaa peruselintarvikkeisiin.

Miten seuraavat tapahtumat ovat vaikuttaneet suomalaisten säästämiseen ja velkaantumiseen?

- **1980-luvun jälkipuolen talouden noususuhdanne ja "kulutusjuhlat"**
- **1990-luvun alkupuolen talouden lama**
- **2000-luvun alkupuolen noususuhdanne (vuodet 2003–2007)**
- **Finanssikriisi ja siitä seurannut talouden laskusuhdanne (vuodet 2008–2015)**

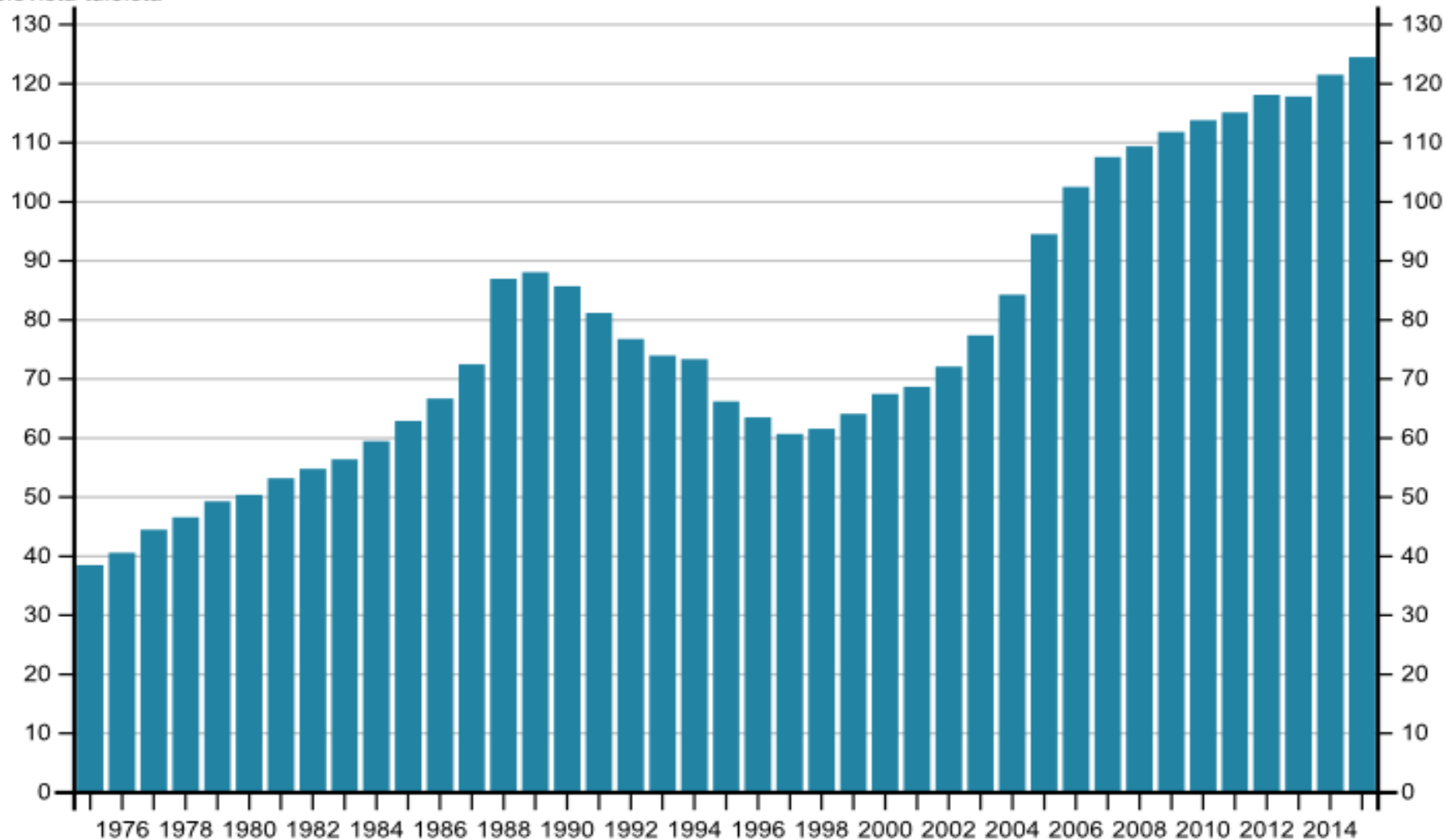
Kotitalouksien säästämistä 1975-2015

Tilastokeskus / Kansantalouden tilinpito

Kotitalouksien velkaantuneisuus 1975-2015

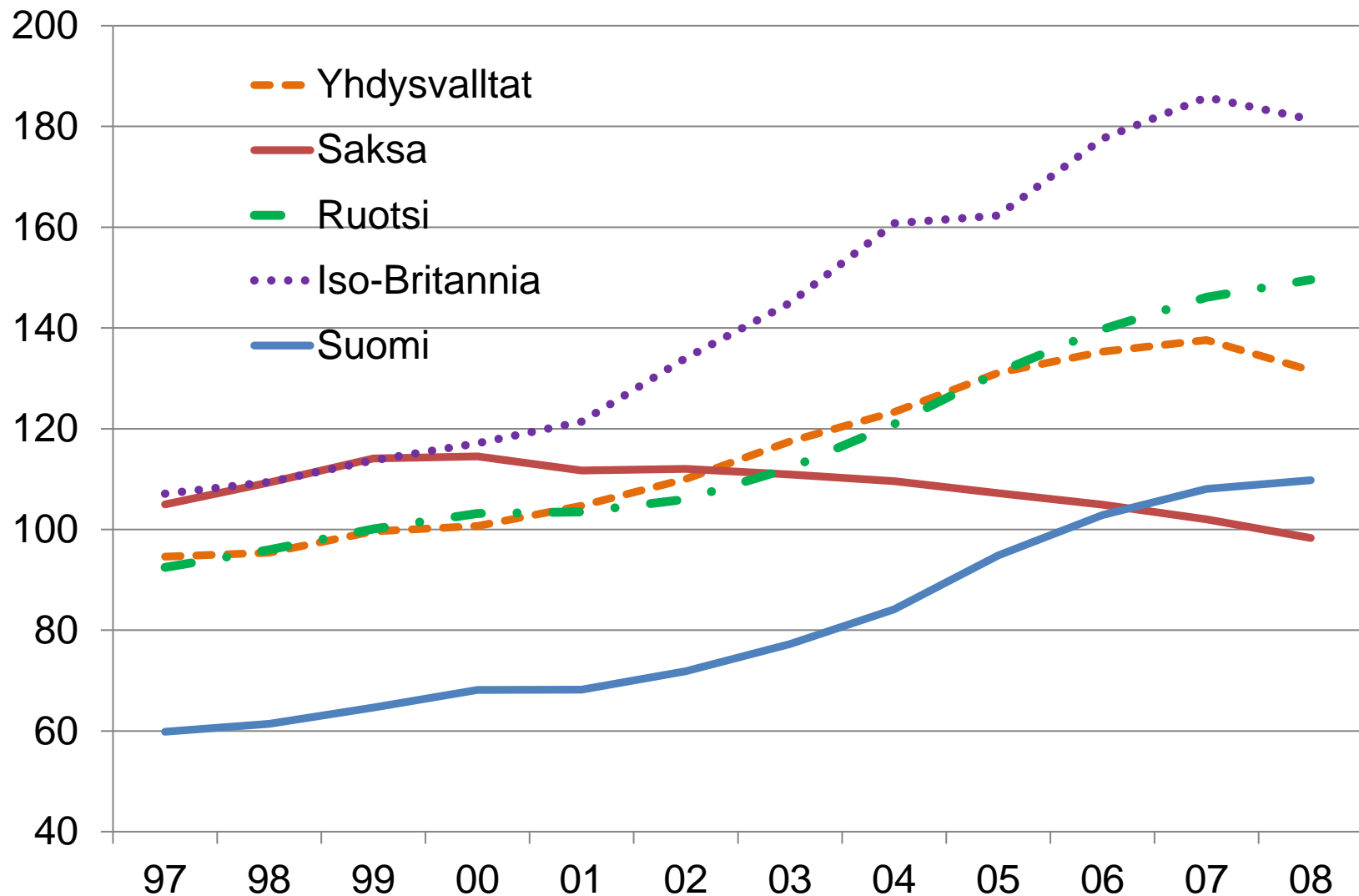
% käytettävissä olevista tuloista

LKVMZ Velkaantumisaste, prosenttia

Tilastokeskus / Kansantalouden tilinpito

Kotitalouksien velkaantumisasaste, %

Kuluttaminen ja säästäminen

- **Velkaantumisaste:** suhteutetaan kotitalouksien yhteenlasketut velat ja kertyneet tulot. Vuonna 2009 **velkaantumisaste oli 110 %.**
- Käytettävissä olevien tulojen lisäksi kuluttamiseen vaikuttavat velanotto ja varallisuus.
- Varallisuus voi edistää kuluttamista: henkilö uskaltaa esimerkiksi ottaa lainan, jos hänellä on iso metsäpalsta.
- **Säästämisaste:** säästöjen eli kuluttamatta jäävien tulojen osuus kaikista tuloista.